

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA.....	9
I. DLACZEGO MAGNATERIA I DLACZEGO RADZIWIŁŁOWIE NA BIRŻACH I DUBINKACH?	11
1. Znaczenie biologicznego wymiaru egzystencji. Problematyka badawcza.....	11
2. Historiografia	20
2.1. Między historią medycyny a nową historią kulturową	20
2.2. Badania biologicznej egzystencji Radziwiłłów	24
3. Uwagi dotyczące źródeł	37
Załączniki.....	41
II. WSKAŹNIKI DEMOGRAFICZNE (RÓD – LINIA – RODZINA – JEDNOSTKA)	61
1. Ród – Radziwiłłowie.....	61
2. Linia – książęta na Birżach i Dubinkach.....	66
3. Rodziny Radziwiłłów na Birżach i Dubinkach	75
3.1. Poglądy na małżeństwo i regulacje prawne.....	76
3.2. Polityka matrymonialna i model małżeństwa magnaterii WKL	82
3.2.1. Nowa polityka matrymonialna czy wymarcie?.....	84
3.3. „Śmierć i żona od Boga przeznaczona”: polityka matrymonialna Radziwiłłów na Birżach i Dubinkach	97
3.3.1. Interesy majątkowe i polityczne.....	99
3.3.2. Przekonania religijne, pokrewieństwo i czynnik ludzki.....	106
3.3.3. Realizacja prawa do samodzielnego wyboru małżonka	119
3.4. Model rodziny Radziwiłłów na Birżach i Dubinkach	123
3.4.1. Powszechność małżeństwa	123
3.4.2. Wiek zawierania małżeństw i ich przebieg.....	125
3.4.3. Liczba dzieci w rodzinach.....	135
4. Średnia długość życia	146

III. „DA BÓG UMREĆ NAGLE”. CHOROBY RADZIWIŁŁÓW NA BIRŻACH I DUBINKACH	155
1. Współczesna i dawna definicja zdrowia i choroby	155
2. Pole zdrowotne Radziwiłłów	160
2.1. Dziedziczność chorób	161
2.2. Środowisko	162
2.3. Poziom opieki medycznej	173
2.4. Tryb życia	174
3. Choroby Radziwiłłów	186
3.1 Choroby zakaźne	187
3.1.1. Dżuma	189
3.1.2. Malaria	196
3.1.3. Choroby układu oddechowego i grypa	199
3.1.4. Odra, ospa wietrzna i nagminne zapalenie przyusznic	201
3.1.5. Biegunka infekcyjna, ropne choroby zakaźne, róża i choroby pasożytnicze	202
3.1.6. Gruźlica	204
3.1.7. Choroby zakaźne przenoszone drogą płciową	207
3.2. Choroby tkanki łącznej i układu mięśniowo-szkieletowego	211
3.3. Choroby układu płciowego i moczowego oraz choroby kobiece	219
3.3.1. Choroby nerek i układu moczowego	219
3.3.2. Choroby ginekologiczno-położnicze	220
3.4. Choroby układu krwionośnego i nerwowego	225
3.5. Inne choroby i objawy chorobowe	230
3.5.1. Choroby zębów	230
3.5.2. Choroby układu pokarmowego	235
3.5.3. Choroby oczu	235
3.5.4. Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania	239
IV. <i>DAT GALENUS OPES</i> : SŁUŻBA MEDYCZNA RADZIWIŁŁÓW NA BIRŻACH I DUBINKACH	245
1. Dyplomowani lekarze	246
1.1. Pierwsi lekarze Radziwiłłów (koniec XV w.-XVI w.)	246
1.2. Lekarze Radziwiłłów w XVII w.	266
1.2.1. Lekarze zatrudnieni na stałe	266
1.2.2. Lekarze przyboczni władców i innych magnatów oraz lekarze praktykujący prywatnie	285
1.2.3. Lekarze leczący Radziwiłłów za granicą i lekarze sprowadzeni z zagranicy	290
2. Cyrulicy na służbie u Radziwiłłów	294
2.1. Pierwsi cyrulicy na dworach Radziwiłłów	294

2.2. Leczenie chirurgiczne Radziwiłłów w XVII w.	300
2.2.1. Dyplomowani chirurdzy	300
2.2.2. Cyrulicy Radziwiłłów	302
3. Aptekarze Radziwiłłów	319
3.1. Sieć aptek zaopatrujących Radziwiłłów	319
3.2. Leki stosowane przez Radziwiłłów	328
3.2.1. Płynne środki lecznicze	335
3.2.2. Półstałe środki lecznicze	342
3.2.3. Stałe środki lecznicze	348
4. Pomoc medyczna świadczona przez nieprofesjonalistów	363
4.1. Pomoc rodziny i przyjaciół	363
4.2. Pomoc medyków ludowych i kobiet zajmujących się lecznictwem	374
5. Łaźnie i źródła termalne	382
 V. BIOGRAMY	393
1. Jerzy I Radziwiłł (ok. 1480-20 IV 1541)	395
2. Barbara Kiszczanka (ok. 1490-przed latem 1512)	397
3. Barbara Kolanka (koniec XV w.-14 IV 1550)	397
4. Anna Radziwiłłówna-Kiszczyna (1518-pomiędzy 19 XI a 28 XII 1550)	400
5. Mikołaj Radziwiłł „Rudy” (ok. 1515-27 IV 1584)	402
6. Barbara Radziwiłłówna (6 XII 1522 lub 1523-8 V 1551)	404
7. Katarzyna Iwińska (1516/1517-26 V 1586)	420
8. Mikołaj Radziwiłł (ok. VII 1545-18 XII 1589)	422
9. Krzysztof Radziwiłł „Piorun” (9 II 1547-20 XI 1603)	424
10. Barbara Radziwiłłówna (1549-1549)	428
11. Aleksandra Wiśniowiecka (ok. 1546/1547-po 8 I 1575)	429
12. Helena (Zofia) Hlebowiczówna Połowska († 1583, pomiędzy 13 I a 4 VII)	430
13. Zofia Radziwiłłówna-Chodkiewiczowa-Dorohostajska (ok. 1576-15 VIII 1614)	431
14. Jerzy II Radziwiłł (14 XII 1578-13 II 1613)	434
15. Katarzyna Radziwiłłówna-Naruszewiczowa-Gorajska (ok. 1579-pomiędzy 21 a 24 XII 1629)	436
16. Radziwiłłówna o nieznanym imieniu (lato 1580-przed I 1583)	444
17. Radziwiłł o nieznanym imieniu (Jan?) (ok. 1583-po I 1594)	445
18. Anna Sobkówna († 15 I 1578)	445
19. Barbara Radziwiłłówna (przed 20 IX 1573-pocz. I 1578)	447
20. Mikołaj Radziwiłł (przed 2 X 1575-przed 21 III 1577)	448
21. Katarzyna Ostrogska (ok. 1559-3 VIII 1579)	449
22. Janusz I Radziwiłł (21 VII 1579-7 XI 1620)	450
23. Katarzyna Tęczyńska-Słucka (1544-19 III 1592)	461
24. Elżbieta Radziwiłłówna-Sapieżyna (13 XII 1583-13 X 1611)	467

25. Krzysztof II Radziwiłł (15 III 1585-19 IX 1640)	471
26. Elżbieta Ostrogska (ok. 1557-26 VIII 1599)	477
27. Zofia Zborowska (ok. 1586/1587-1618)	483
28. Mikołaj Radziwiłł (urodził się na pocz. 1605 r.)	485
29. Katarzyna Radziwiłłówna (9 VII 1607-29 I 1608)	486
30. Janusz Radziwiłł (4 X 1608-29 I 1609)	486
31. Radziwiłł/Radziwiłłówna o nieznanym imieniu (ur. ok. 1609 r.)	486
32. Stanisław Radziwiłł (21 XII 1611-26 II 1612)	487
33. Zofia Słucka (1 V 1586-9 III 1612)	487
34. Katarzyna Radziwiłłówna (ok. 1605?)	492
35. Elżbieta Zofia Hohenzollern (13 VII 1589-3 I 1630)	492
36. Elżbieta Eleonora Radziwiłłówna (5 V 1615-5 VIII 1633)	495
37. Jan Jerzy Radziwiłł (24 XI 1616)	496
38. Zofia Agnieszka Radziwiłłówna (18 V 1618-1637)	496
39. Bogusław Radziwiłł (3 V 1620-31 XII 1669)	497
40. Anna Kiszczanka (1593-po 24 I 1645)	508
41. Mikołaj Radziwiłł (14 IX 1610-24 XI 1611)	519
42. Janusz II Radziwiłł (2 XII 1612-31 XII 1655)	520
43. Katarzyna Radziwiłłówna-Hlebowiczowa (14 VII 1614-8 XII 1674)	529
44. Jerzy Radziwiłł (27 IV 1616-8 III 1617)	534
45. Elżbieta Radziwiłłówna (4 IX 1622-29 X 1626)	535
46. Stefan Radziwiłł (1624-1624)	537
47. Katarzyna Potocka (1619-1 XII 1642)	538
48. Krzysztof Radziwiłł (k. 1638/ pocz. 1639-ok. 1641)	540
49. Anna Maria Radziwiłłówna (przed 9 I 1640-24 III 1667)	540
50. Mikołaj Radziwiłł (III-IV 1641)	545
51. Maria Lupu (ok. 1625-15 I 1660)	545
52. Ludwika Karolina Radziwiłłówna (28 II 1667-23 III 1695)	549
 ZAKOŃCZENIE	 557
 BIBLIOGRAFIA	 563
 INDEKS OSOBOWY	 621
 INDEKS GEOGRAFICZNY	 651